

ЕУРАЗИЯДА ҰЛТҚА ОРЫН БАР МА?..

Бұл назарларыңызға ұсынылып отырылған мақалалар 2001-2003 жылдары жазылып, автордың «Өткірдің жүзі» атты публицистикалық жинағына кірген болатын. Мақалалардың осыдан көп жылдар бұрын жазылғанына қарамай, өзінің көкейкестілігін (актуальный) жоғалтпағандықтан әрі «Келелі кеңесте» көтерілген мәселелермен үндес болғандықтан да оқырман назарына ұсынып отырмыз.

Евразийство не удалось. Вместо пути проложен тупик. Он никуда не ведет. Нужно вернуться к исходной точке. И оттуда, быть может, откроются новые кругозоры, протянутся новые и верные пути. Георгий Флоровский. «Современные записки». Париж, 1928 г.

Сонымен, белгілі орыс дін зерттеушісі, философ және тарихшы Г.Флоровскийдің жоғарыдағы біз келтірген сөздегі болжамы дұрыс келіп, «Еуразия» және «еуразияшылдық» бағыт-бағдардағы ой-тұжырымдар іске аспады. Оның қоғамдық-саяси өмірде аз ғана уақыт болса да айналысқа түсіп, аяқсыз қалуына әртүрлі тарихи-әлеуметтік, мәдени-рухани жағдайлармен қатар, со кезеңдегі социалистік құрылыстың шетелдегі орыс эмигранттарына аса «сақтықпен» қарауларынан да еді. Бүгінде сол идея мен идеология қайта көтеріліп, «еуразия» және «еуразияшылдық» деген түсініктердің кеңінен талқыланып жатуы ТМД елдеріндегі өзін патриот санайтын саясаткерлердің ешқайсысын бей-жай қалдырып отырған жоқ. Өйткені, қашанда орыстың да, қазақтың да өзін ұлтынан тыс қоймайтын, өзінің Отанына жаны ашитын интеллигенциясы қоғамдық-саяси өмірдегі қандайда бір өзгеріске не құбылысқа болмасын немқұрайлы қарамаған. Қиындықты, әртүрлі бағыт-бағдардағы тарихи-мәдени, қоғамдық-саяси құбылыстарды олар өздерінің ішкі интуициялық құдіретімен сезініп, ол туралы өз ұлтына құлаққағыс етіп отырған... дабыл қаққан. Соған қарамай, оларды ел, сондай-ақ, мемлекет басындағы шенеуніктер тыңдаған десек қатты қателесеміз. Мұны айтып отырған себебіміз, аталған мәселе көтерілген кезден-ақ, орыстың белгілі философ сыншысы Ксения Мяло өз кезінде «Наш современник» журналында «Уже сама настойчивая тенденция к отождествлению понятий «россия» и «евразия», их взаимозаменяемость и прогрессирующее превращение «россии» в «Евразию» говорят о многом» деген еді. Егер біз осынау «еуразия» мен «еуразияшылдық» түсінігіне экономикалық жағынан келсек, жақтап, қолдап-қорғауға болар. Ал, енді, оған саяси-қоғамдық, мәдени-рухани, ұлттық түсінік-түйсікпен қарасақ, онда ксения Мялоның шырқырауының да мәні бар. Бір кездегі кеңес халқы деген сияқты Еуразия халқы десек, өзіне тәуелсіздік жариялаған ұлттардың егемендігі қайда қалады. патриоттар мәселеге осы тұрғыдан келеді. Яғни, еуразияда орысқа да, қазаққа да орын бар ма деген сұрақтың көтерілуі де негізсіз емес екен. Егер, ормандай орыстың кейбір философтары одан бас тартып, сақтық көрсетсе, онда біз олардан үш-төрт есе қырағылық танытуымыз керек. Өзін ерекше өркениет пен мәдениетке ие бөлекше әлем санап, өзін Еуропаға да, Азияға да жатқызбайтын, әрі ұқсатпай-

тын Ресей әлемдік тарихтан өзіндік орын алу үшін, тағы қайталап айтамыз, өзін «үшінші әлем» санаса, неге ерсі көреміз? Өзімізге келсек, біз, қазақтар дала әрі көшпенділер, сосын отырықшылар (отырар, Сығанақ, т.б. қалалар) өркениеті мен мәдениетін, сондай-ақ, әр түрлі тарихи-саяси, тарихи-қоғамдық, тарихи-әлеуметтік-тұрмыстық жағдайлармен еліміз бен жерімізді паналап, не зорлық-зомбылық көріп келген ұлттар мен ұлыстар өкілдерін сіңірген қадір-қасиеті, яки өзіндік тарихи-мәдени өркениеті бар алып кеңістікке ие «төртінші әлембіз». ресей-еуразия біз арқылы, сонау, I Петрдің кезінен-ақ Шығыс қақпасын ашпақшы болған. Ашты да. Ал, ендігі мәселе, тәуелсіздік алған кезде өзімізді ұлт ретінде қалай сақтап қалуымыз керек. Міне, гәп сонда. Ал, енді, бір кезде жаңағы тарихшы Г.Флоровский айтпақшы, «тұйыққа тірелген» бағыт-бағдар, идея мен идеологияны қайта көтеріп жүрген философ А.Дугин болса «Еуразияшылдық бүгінгідей басты да өзекті мәселе болмаған. Бұл өткен шағымыз емес. Бұл – болашақтың жобасы, әрі мүддесі. Бұл бұйрық райы. Бұл біздің ортақ міндетіміз. Еуразия біздің ой-жүйеміздегі, дініміз бен экономикамыздағы, философия мен саясатымыздағы негізгі межеміз. Сондай-ақ, мәдениет пен ғылымымыздағы жалғыз жолымыз, бірден-бір тәсіліміз» дейді. Сөйтіп, аталған мәселеде іргелі ел орыстың өзі екі жай бөлініп, қарама-қайшы пікірталасында тұрғанда, ұлттық егемендікке қатары сиреп қолы жеткен қазақ – бізге не жорық? Өйткені, тәуелсіздік алған мемлекеттерді қайтадан баяғы КСРО үлгісіндегі біртұтас «Еуразия ұлты» деп қарағаннан кім ұтып, кім ұтылады? Тіпті болмағанда, оның дұрысы Еуразия халқы емес пе? Осы тұста айтпай кетпеуге болмайтын бір жай, күні кеше ғана «31 каналда» Олжас Сүлейменов «Қазақстан ұлты» деген тіркесті пайдаланды. Дұрысы «Қазақстан халқы» ғой. Міне, бұл со «Еуразия ұлты» деген ұғымның жаңғырығы, жалғасы. А.Дугин бастаған мүдделес еуразияшылдар жақында «еуразия» қозғалысының құрылтай съезін Мәскеуде өткізді. жалпыресейлік саяси-қоғамдық қозғалыс жиынына Еуразия саналатын континенттерден делегаттар қатысты. Тіпті, Ресей президенті Путиннің өзі Ресейді «Еуразиялық мемлекет» дейді. Оның ұраны «Барлық елдердің дәстүршілдері, бірігіңдер!». Бұл перде ғана. Әйтпесе, оның «Барлық елдің пролетарлары, бірігіңдер!» деген коммунистік партия ұранынан несі артық-кем. Оның үстіне Лужковтың Мәскеу «Еуразияның орталығы» дегенін қоссақ, мәселе тіпті күрделене түседі. Сонымен, орыс үкіметінің өз жаңа идеологиясын еуразиядан іздеуінің сыры неде? Әлде, баяғы кеңестік кездегідей кеңістіктегі бір тіл, бір мүддедегідей ұлтты жұтып қоятын, не сіңіріп кететін, тіпті, ассимиляцияға ұрындыратын жалпыхалықтық интернационализм бе? Сондықтан, қазақ үшін ойланатын жағдай көп. Ендеше, Еуразияда қазаққа орын бар ма дейтініміздің де сыры сонда. Бір түскен ұйыққа қайта түсуіміз – күнә да кінә. Біздіңше, бұл тағы да кезекті бір саяси қитұрқылық. Яғни, батыстан басталған бір кездегі социалистік революцияны қайта еуразиялық ұғымда қайталау ғана. Қашан да өзін Батысқа қарсы қойып отыратын патриот орыс саясаткерлері мен қоғам қайраткерлері, жалпы интелли-

генциясының пікірі бір мәселеде тоғысқан. Ол – ұлт және мемлекет мәселесі. Сол Дугин қаншама ұлтшылдық пен шовинизм еуразияшылдыққа жат дегенімен, оның арғы жағында орыс идеясы мен идеологиясының, арысы христиандық-православиялық бағыт-бағдардың көзге көрінбейтін, ісі білінбейтін қақпанды «батпан құйрықтың» қитұрқы саясаты сезілмей қалмайды емес. Қазіргі еуразия идеясын көтеріп отырғандар да кезіндегі еуразияшылдардың ой-пікірлерін қайталайды. Өткен жиырмамыншы ғасырдың бірінші жартысындағы Еуразия идеясын насихаттаушылар Ресейді Еуразияның тұтас бір мәдени негізі санап, оны еуропа-американдық мәдениет қалыптастырған Герман-роман жұртшылығы әлеміне қарсы қойған. Олардың есептеуінше, ресей – Еуразия. Ол – Еуропа да, Азия да емес, «үшінші әлем». Сондықтан, Ресей Византияның мұрагері ретінде өзгелер үшін православиялық Шығыс та, ал, христиандық Батыспен ішкі мәдени-тарихи кеңістікте бір мақсат-мүддедегі континент болып қалады. Міне, осындай жағдайлардан кейін Еуразияда өзін мұсылман әлемі санайтын Қазақстан, оның ішінде қазақ ұлты үшін орын бар ма? Біз мәселеге осы тұрғыдан келуіміз керек. Еуразия ешбір мемлекеттің аты мен затына, идеясы мен идеологиясына, тәуелсіздігі мен территориясына, ұлттың діні мен тіліне, сондай-ақ, діліне нұқсан да зиян келтірмейтін құрылым ретінде қалыптасуы керек. Ал, князь Трубецкойдың айтып, жазғанына жүгінсек: «Эту нацию мы называем евразийской, ее территорию – Евразией, ее национализм – евразийством» болып шығады екен. Ендеше, өзінен-өзі туатын сұрақтың бірі, келтірілген түсінік-пікірдің кезіндегі Кеңес Одағынан айырмашылығы неде? Сосын қазақ ұлтының мән-мағынасы мен аты қайда қалады? Сонда, біз қай тілде сөйлейтін боламыз. Ал, ресейліктердің Шығыс пен Батыс, Батыс пен Азия континентінің аралығын алып жатқан кең байтақ географиялық, тарихи-мәдени жағдайында өздерінен басқа ешкімге бойұсынбай, «үшінші әлем» болып қалғысы келетіндіктері де сондықтан. Ал, біз сол «үшінші әлеммен» «төртінші әлем» болып тереземіз тең тұрғанда ғана оларға есемізді жібермей, өзіміздің географиялық, тарихи-мәдени, әлеуметтік-тұрмыстық, салт-дәстүрлік үрдіс-үдделерімізді сақтап қала аламыз. Сонда ғана «еуразия ұлты» емес, қазақ ұлты атанамыз. Жалпы, Еуразия қозғалысының қайда қалыптасып, неге негізделгеніне келсек, оның қатарында эмиграцияның алғашқы толқыны, орыстың белгілі де талантты географы П.Н. савицкий, философы Л.П. Карсавин, лингвист, филолог және мәдениеттанушысы Н.С. Трубецкой, тарихшы Г.В. Вернадский, музыка және өнертанушы П.Л. Сувчинский, тарихшы, публицист Г.В. флоровский, экономист Я.Д. Садовский, жазушы В.Н. иванов тұрған. Оның орталығы Софияда, Прагада, берлинде, белградта, харбинде және Парижде болды. Оның алғашқы көрінісі 1920 жылы Софияда (Болгария) жарық көрген н.с. Трубецкойдың «европа и человечество» деген кітапшасында көрініс тапты. Олардың қозғалыс ретінде алғашқы шығарған жинақтары «исход к Восходу» еді. Тіпті, жүйелей айтып,

нақтылай жазғанда алғашқы еуразияшылдық ағым Софияда да, Берлинде де емес, алғаш революцияға дейінгі патшалық Ресейде негізін қалаған болатын. Л.Гумилев еуразияшылдығы да со еуразия идеясынан өреді. Өздерін екінші санаттағы ел қатарына қосқысы келмеген орыстың алдыңғы қатарлы интеллигенциясы, сол еуразия арқылы өздерін еуроцентризмге қарсы қойған еді. Олардың идеясының орындалуына патшалық Ресейдегі батыстан бастау алған революция кедергі болса, ал, одан кейінгі тарихи-қоғамдық қозғалыстарына большевизм идеялары бөгет болған. О бастағы еуразиялықтар большевизмді күйретуші күш десе, ал, еуразияшылдықты орыс, православиялық негіздегі жинақтаушы жасампаз құрылым ретінде қабылдаған. сондай-ақ, большевизм олар үшін Құдайға қарсы атеизмді насихаттайтын қуатты құрал болса, еуразияшылдық қозғалыс діни, Құдай ұғымын асқақтатушы қозғалыс ретінде қалыптасқан. еуразия концепциясының басты бағыты мәдени-тарихи «еуроцентризмнен» өзін арашалап қалу болатын. Кейін, ол келе-келе жалпыорыстық еуразияшылдыққа ұласып, өзінің православиялық діни бағытымен өзге ұлт өкілдерін екінші сатыға қоятын қозғалысқа айналды. Еуроцентризм (Америка, Батыс Еуропа) мен Еуразия (ресей түсінігінде) еңсе көтеріп, етек алған сайын ұлттық мемлекеттер егемендігі мен өзін-өзі билеу аясы тарыла түседі. Бұл – әлеуметтік ең қатерлі құбылыс. АҚШ-тың еуропамен араласуы, Еуропа елдерінің американизациялануы арқылы, батыс еуропа елдерінің бірлестігі құрылып, олардың кейбір ішкі-сыртқы саясатында әрі экономикасында тұтастырылудың жүріп жатуы, НАТО-ның Батысқа кеңейтілуінің де сыры сонда. Ал, еуразия қозғалысы болса, соған бірден-бір қарсы тұратын күш ретінде қалыптасып келе жатқан қозғалыс. Ондағы қауіп, бұрынғы Шығыстағы ТМД елдері мен Еуропадағы бұзылмаған христиан, оның ішінде православие елдерін қосып Ресей-еуразия бірлестігі идеясының Ресей тарапынан көтерілуінің де сыры сонда. Оның үстіне Италияның саясаттанушысы Ф.Виельминидің АҚШ-тың сыртқы саясаты Еуразия континентіне келгендегі ұстанғаны, соңғы он жылда біріншіден, Еуропаны шайқап, оның әлемдегі рөлін кеміту болса, екіншіден, Ресейді әлсірету арқылы Орталық Азияда өз мәртебесін орнықтыру дегенге саятын пікірі тағы бар. Міне, осының өзінен-ақ бізге қаншалықты жан-жақты, әртүрлі қитұрқы әрекет жасалып жатқандығы байқалса керек. Сондықтан, қазақтың ұлт, Қазақстанның егеменді ел ретінде өзін-өзі сақтап қалуы үшін үлкен күшпен бірге, дүниежүзінде кең етек алып келе жатқан әлемдік ғаламдастыққа бірлесе, әр саладағы тұтастығымызды сақтай отырып, әрі ұлттық мемлекет мүддесінде қарсы тұрмаса болмайды. Яғни, біз қазақ ұлты үш үлкен алып күшті біріктірген (саяси-экономикалық, әлеуметтік-тұрмыстық, мемлекеттік-қоғамдық) мүддедегі ағыстардың бірін-бірі аңдыған, кейде ашық, кейде жасырын жүріп жатқан идеялар мен идеологиялары өтінде тұрмыз. ендеше, қазір бізге бір-бірімен тарихи-табиғи процестің эволюциялық жолымен байланысып, дамыған, бір-бірімен кіріге сіңісіп кеткен Тәңірлік кейбір наным мен мү-

сылмандық ұстаным-сенім арасына сына қағушылардың шалағалым-дық, шалатарихшылық, шаламәдениеттанушылық, шалаізденушілікпен арандатқан әрекеттеріне жол бермей, ұлт ретінде дініміз бен ділімізді тұтастықта ұстауымыз керек. болмаса, Тәңір – Алла, Жан – Рух, Әруақ – Әулие деген қасиетті ұғымдардың бірін-бірі алмастыра-толықтырып, бірі-бірімен астасып, үндесіп кеткеніне қаншама заманалар өтті. Сосын, кітап пен каноны бар, әрі әлемдік айналымдағы қасиетті дінді, арысы алланы, Құранды жоққа шығару Құдайдан қорықпағандардың ғана қолынан келеді емес пе? Сондықтан, ұлт интеллигенциясы ұлтқа жөн-жосық көрсетіп, жол бастаушы болмаса болмайды. Тағы да қайталап айтамыз, біздің «кіші ғаламдастық» ресей-Еуразия идеясында қазаққа орын бар ма деуіміздің сыры да сонда. Біз үшін қауіптісі де сол. Әйтпесе, біз ешқандай да экономикалық, адамдық, мәдени байланысқа қарсы емеспіз. Ол әр ұлттың өзіндік ерекшелігі арқылы табиғи да тарихи-дәстүрлі процесте жүруі тиіс. Осы жерде тарихшы Мәмбет Қойгелдиевтің «мемлекет ұлтты қалыптастырмайды, керісінше, ұлт мемлекетті қалыптастырады» деген пікірі орынды. Еуразия қозғалысының ішкі құрылымымен славянофильдердің дәстүршілдігі үндесіп, негізгі бағыт-бағдарларын православияға түзейді. Сосын, Ресейдің географиялық ерекшелігі де олардың назарынан тыс қалмай, оның этникалық құрамы да ескеріледі. Сондықтан, оқиға өтіп жатқан кеңістік пен уақытта қазақ ұлтының саны мен сапасына, қазақстандықтардың құрамына келгенде біздің еуразияшылдық идеяға өте сақ қарағанымыз жөн. Тағы бір ескеретін жайт, орыс философтары мен тарихшылары ІХ ғасырдан бастап бар табиғатымен өздерін Еуразиялықтармыз деп есептеп, еуропалық скандинавтар мен азиялық хазарлармен тығыз байланыста болып, Х ғасырдан еуразиялық Византияның мұрагерлері санайды. Сондықтан, «нағыз еуразияшылдық» кімге бұйырады дегенге ойлана қараған дұрыс. Еуразиядағы кіндік ұлт рөліне таласқан ормандай орыс тұрғанда, біз – қазаққа Еуразияда орын бар ма деп ойлануымыздың да сыры сонда. P.S. Біз осы бір материалды газет бетіне дайындап жүрген кезімізде «Литературная Россия» газетінің 2001 жылғы №20 санындағы «Дискуссия» айдарымен жарияланған белгілі орыс сыншысы Вадим Деменьтевтің: «ЧТО ПЕРВИЧНО: евразия или РОССИЯ?» деген мақаласы қолымызға тиді. Міне, осының өзінен-ақ Еуразия идеясының Ресейде қандай талас-тартысқа түсіп жатқаны белгілі емес пе? автор мақаласында: «...абстрактная Евразия включает в себя всех и вся, а напоследок, как довесок – Россию. Есть, дескать, географическая, геополитическая и этническая евразия. А я хочу спросить: «А где же Россия?». Отвечают: «россия – это часть Евразии». «Пусть будет часть, но я хочу жить в россии, а не в Евразии», – дейді. Сөйтіп, Ресей зиялыларының еуразия жайлы ой-пікірлері екіге бөлінген. Мұны айтып, келтіріп отырғанымыз, біз өзін «үшінші әлем» санайтын ресей саясаткерлері мен мемлекет-қоғам қайраткерлерінің пікірлерін сарапқа сала, електен өткізіп, одан өзімізше қорытынды шығармасақ болмайды. Бізге ұлт ретінде, өзі әлсі-

реген кезде қашан да жалпыхалықтық ұжым, яки ымырашыл-тұтастық арқылы түбі үстемшіл-жетекшілікке қол жеткізетін қитұрқы саясат құрығына түсіп қалмау басты мақсат болуы керек. «Қазақ әдебиеті». 15 маусым, 2001 жыл

Балықтың тілін бақа біледі немесе Дугиннің досы кім?

Дугин түсінігіндегі «Казахские нацисты» маған неге ұнамай қалды? «Нацистер» мәскеулік десант – Дугин насихаттауындағы Еуразия идеясының ұлт үшін қаншалықты қауіпті екенін жақсы біледі. Білгесін, со кісінің қатысуымен алматыда өткен баспасөз мәслихатында және Болат Әбілов жүргізетін «Өзіндік пікір» бағдарламасында оған, яғни, оның Еуразия идеясы туралы айтқан ой-тұжырымдары мен пікірлеріне күйрете соққы берді. Әрине, сосын да о мырза талағы тарс айрыла, қазақты ұлтшыл деп айыптап отыр. Әрине, қазақтың «дым білмес» болғаны Дугинге ауадай қажет. Ол қазақ, жалпықазақстандықтар атынан мәселені өзі-ақ шешіп қойған. мысалы, өзінің «основы евразийства» кітабындағы бір сұхбатында: «общая для всех казахстанцев национальная идея, может быть и есть. Это – Евразийство», – деп бір-ақ қайырады. сонда, біз неге басымызды таутасқа ұра, Ұлттық идеяны іздеп, мемлекет тірегін содан табамыз деп жүрміз? Иә, біздің президентіміз кез келген ел-жермен экономикалық қарым-қатынаста болып, интеграциялық байланысты нығайта түсуіміз керек дегеннен бір танбай, өзі соның бастауында болып жүр. Біз де сол жағындамыз. Бірақ, православиеге негізделген орыс космополитизмі мен шовинизмін насихаттайтын Дугин бағыт-бағдарындағы Еуразия идеясына еш мойынұсынуға болмайды. Бұл қолынан билік кеткендердің империялық пиғылын қоздыратын, яғни, кеткен есесін қайта алу үшін құрған реваншизм деп аталатын қақпан. Естеріңізде ме, осы жылдың басында Ресейдің «культура» телеарнасынан «Не істеу керек? Виталий Третьяковтың философиялық сұхбаты» атты хабары көрсетілген болатын. Оған біздің кейіпкеріміз Дугин мырза да қатысқан. Онда ол өзі басы-қасында жүрген Еуразия идеясының мән-мағынасын аша келе, еуразияшылар көксеген орыс мақсат-мүддесіндегі «Ізгілік мемлекетіндегі» – (Дугин сөзі – А.Ә.) ұжымақ туралы айта келіп: «Міне, Шыңғыс Айтматов дегеніміз кім? Ол кімнің жазушысы? Кеңестік классик пе? Қырғыз, Кеңес, орыс жазушысы – мұның бәрі келмейді. Ол еуразиялық ұлы данышпан. Демек, еуразияшылдық дегеніміз не дегенде – бұл Шыңғыс Айтматов демекпіз. Еуразиялық әдебиеттің классигі, еуразиялық данышпан. Бәрі де осымен түсінікті болады», – деді. Қандай жанға жағымды, жылы сөз. Ау, сонда бұл түсінік-пікірдің «Кеңес классигі», не «Кеңес жазушысы», болмаса «Кеңес данышпаны» деп қойылған көпшік-марапаттан айырмашылығы неде? Сонда, қырғыз классигі, қырғыз жазушысы, қырғыз данышпаны деген қасиетті ұғымдар қайда қалады? Әлгі аталған хабардың жүргізушісі Виталий Третьяков өзіне дейінгі аға буын еуразияшылдардың идеясын тілге тиек ете келе: «...классикалық еуразияшылдар еуразияшылдық идеясының негізгі буыны Ресей екенін ашық айтқан. Сондықтан да, кім болса

да, нені айтпасын, қандай модель қолдануға тырыспасын, осынау Еуразия одағының орталығы мемлекеттік құрылым ретіндегі Ресей болатыны көзделеді. осыдан келіп, бірден бұрынғы Кеңес одағының бейнесі көлбеңдейді... өзім үшін осы кезеңде бұл кеудеден итеретін фактор емес, – деді. – Анығы да, қанығы да сол. Ал, сіздер Ресейдің орталықтығы жөніндегі идеяға қалай қарайсыздар?» – деп хабарға қатысушыларға сауал тастады. Міне, мұның астарында жаңа қалыпқа бейімделген орыс космополитизмі мен шовинизмі жатқан жоқ па? Дугин мырза қазақ ұлтшылдығын қоздырып, қазақ мүддесін қорғап-қолдаған ұлт зиялыларына топырақ шашып: «Да, я патриот, но антисемитизм и расизм для меня неприемлем! А здесь, в Казахстане, это есть я вижу...» – деп көлгірсіп, жалпы қазаққа күйе жағып кетті. Сонда деймін-ау, қазақ азаматы Әзімбай Ғали, тағы басқа жігіттер қазақ мүддесін қорғаса, оңбаған екен де, ал, Дугин мен Третьяков патриоттар екен ғой. Міне, бұл таза кеңестік кезеңнен қалған айла-шарғы, адамды әлгіндей жаламен жасытып алатын амал. Сондай-ақ, ол Қазақстандағы «навигатор» деген интернет-газетке берген сұхбатында: «национальный состав Казахстана прямое следствие предшествующей исторической стадии, которую можно назвать «советским евразийством». «Советский народ» мыслился как евразийская общность нового типа», – дей келіп, ойын одан әрі: «Если закрепить за этносом территорию, мы приходим не к евразийству...» деп өзінің ұлы орыстық шовинизмін ашықтан-ашық білдіреді де, қазақтың классикалық дәстүрлі мемлекетке ие ұлт болғанын қаламайтынын тігісін жатқыза жеткізе отырып, пікір-тұжырымын «Поэтому смысл евразийства в том, чтобы отделить юридически этнос от конкретной территории» деген «батыл шешіммен» аяқтайды. Сондай болған жағдайда, яғни «В евразийском Союзе вопрос о русских и казахах будет немедленно снят», – болады екен. Енді, қараңыздар, сонда «казахский нацизм существует» деп Дугин айту керек пе, әлде, біз керісінше ғып айтуымыз керек пе? Бұл жолда орыс идеясына көмектесіп, белсене іс-әрекет жасап жүргендер Қазақстанда жеткілікті екен. Енді, сіздер олар кімдер дейсіздер ғой, әдеттегідей? Сөзді Дугиннің өзіне берейік. Ол: «...в этом направлении работают многие видные политики, в частности, Балташ Турсумбаев», – дейді. осыдан біраз уақыт бұрын Балташ Тұрсымбаевтың «Қазақстан ресейден алыстап, оның қолынан сусып шығып бара жатыр, ойланыңыз, Путин мырза» дегенге саятын пікірін қатты сынға алған едік. «Балықтың тілін бақа біледі» деген нақ осы шығар. Қайтеміз, «многие видные казахские политики», сіздерге көп үміт артылады. «Дугиннің сенімінен шығыңыздар» дейміз де. Ал, қазақ ұлтшылдары болса, шабуылға қарағанда қашанғы әдетімен қорғаныстан танбас. Өйткені, сонау өткен ғасыр басындағы ұлт қаймағы болған зиялылардың өздері де сондай күй кешті емес пе? «Жас Алаш». 8 қараша, 2003 жыл